

Představu o životě na hranici získáš při sledování filmu. Na základě získaných informací vyplň křížovku dole pod textem.

Doplň chybějící slova do vět, vepiš je do křížovky a zjistiš tajenku.

1. Spolu se státní hranicí s Německem bylo na 40 let rozděleno a uzavřeno i nádraží v ..... Rudě. Jeho provoz byl obnoven až na konci roku 1989.
2. Které zvíře bylo symbolem strážců hranic?
3. Člověku, který chtěl bez povolení přejít státní hranici, se říkalo .....
4. Původní německé obyvatelstvo pohraničních obcí bylo po druhé světové válce ..... do Německa.
5. Přibližně dvoukilometrovému pásu u hranic – území, kam nesměl nikdo z civilistů bez doprovodu pohraničnicků vstoupit –, se říkalo ..... pásmo.
6. Hranici tvořily mimo jiné tři drátěné stěny. V té prostřední zpočátku proudilo smrtící vysoké .....
7. Později tato prostřední drátěná stěna elektronicky upozorňovala na pokus o její překonání. Říkalo se jí proto ..... stěna.
8. Vojsko, které mělo za úkol hlídat státní hranici, se nazývalo ..... stráž.
9. Ve středověku byly za účelem ochrany zemské hranice vystavěny hrady ..... a Kašperk.
10. Do hraničního pásma měli návštěvníci vstup jen na .....
11. Obce v bezprostřední blízkosti hranice byly většinou .....
12. V blízkosti zemské hranice vznikala ve 13. století královská města ....., Domažlice a Sušice.

Nášivka na uniformu oddílu Mladých strážců hranic, sbírka Muzea Českého lesa v Tachově

20. STOLETÍ V PŘÍHRANIČNÍM REGIONU

Vzdělávací materiál pro žáky 8. a 9. třídy ZŠ a studenty SŠ

List 1

TACHOVSKO OD POČÁTKU 20. STOLETÍ DO VZNIKU ČSR

Území dnešního okresu Tachov je od nepaměti nedílnou součástí českého území. Přirozenou hranici této pomezí oblasti tvoří hustě zalesněné pohoří Český les. Již od středověku přicházeli na toto území němečtí kolonisté a ve zprvu jazykově smíšeném regionu začal postupně převládat německý prvek. Pro původem německé obyvatele byla však příslušnost k České koruně podstatnější než jejich kulturní a jazyková identita. V průběhu 19. století – se vznikem a rozvojem českého i německého národního (nacionálního) hnutí – se ale tento přístup změnil. Češi zde byli v početní menšině a jejich národnostní snahy, nezřídka vyhraněné proti Němcům, vnímala německá většina s nelibostí.

Další národnostně (či spíše nábožensky) vyhraněnou skupinu představovali Židé: v roce 1900 byli přítomni v 63 obcích a osadách dnešního okresu. Často byli hybnou silou rozvoje zdejšího průmyslu: sklárství, železářství, soustružení dřeva a perletářství.

Během první světové války odešlo z Tachovska mnoho mužů na frontu a celá řada z nich se nevrátila. Němečtí vojáci původem z Tachovska do armády nově vznikajícího státu – československých legií – až na výjimky nevstupovali.

Vznik první Československé republiky nepřijala místní německá většina pozitivně, ba vyvolal dokonce bouře – ty však nedosahovaly takové intenzity jako na severu Čech.

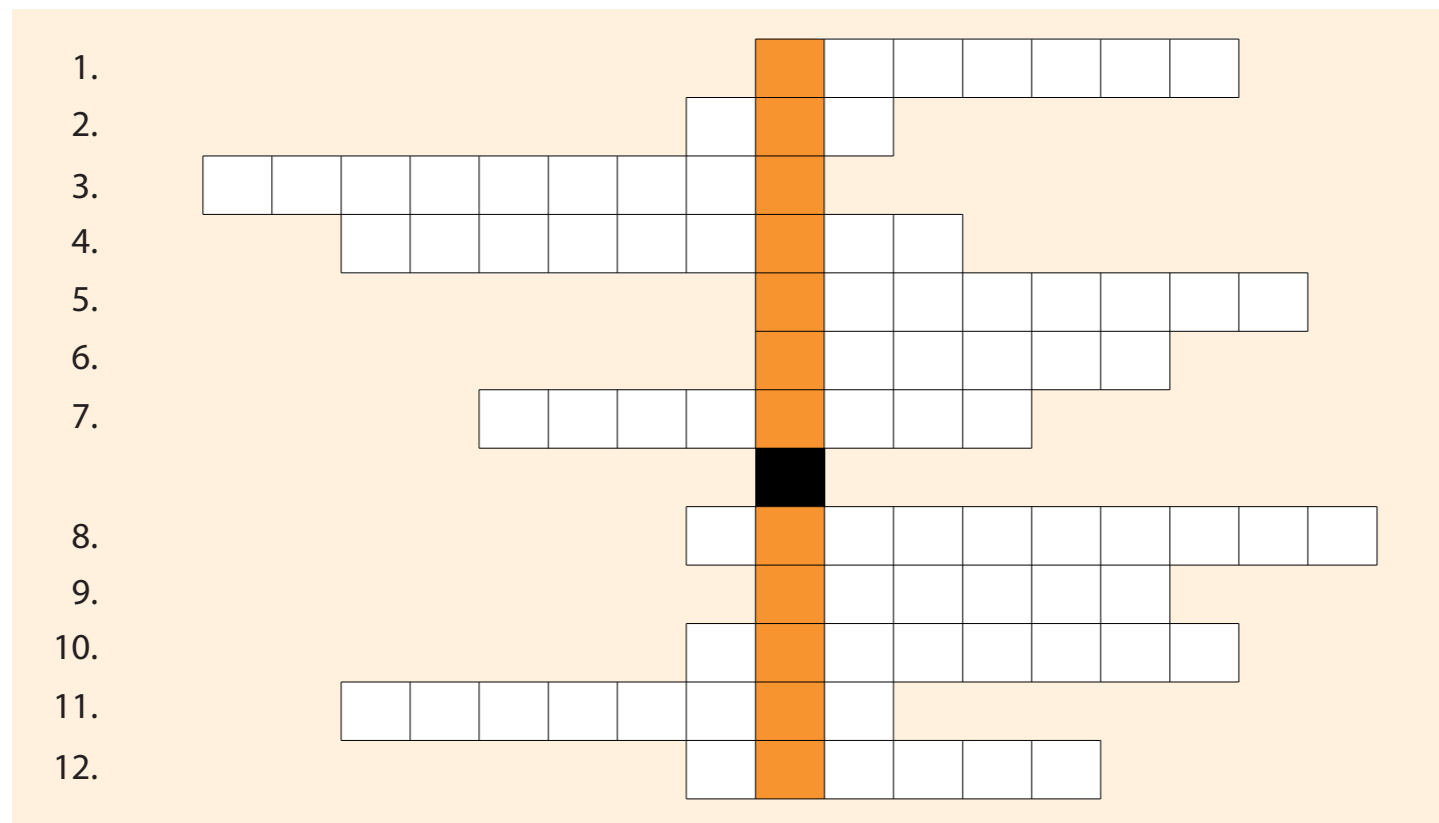

V části expozice věnované židovskému osídlení najdi místa, kde byla v roce 1900 židovská náboženská obec. V mapě na listu č. 3 označ tato místa židovskou hvězdou (✡).

Na základě exponátů, fotografií a textů v expozici doplň v následujících větách vynechaná slova.

- a) Ekonomicky chudé podhorské území bylo rakousko-uherským mocnářstvím podporováno formou investic do průmyslu a železniční dopravy.

V expozici vidíme plakát připomínající otevření trati z Tachova do D. .... v roce .....

TAJENKA: Neprostupnou hranici mezi východním a západním blokem v době studené války nazýváme ..... (dvouslovný název je tajenkou křížovky). Nacházela se na západní hranici SSSR, NDR, Československa, Maďarska a Jugoslávie. Dále na jižní hranici Albánie, Jugoslávie a Bulharska. Její název pochází z oblasti divadla, kde se jí rozumí ohnivzdorná stěna mezi hledištěm a scénou.

Prohlédni si mapu ČR se zvýrazněným okresem Tachov na listu 2. Vezmi si list 3 a na mapě označ přerušovanou čarou tuto ostře stráženu hranici.

ZÁVĚR:

Postupně doplňovaná mapa okresu Tachov na listě 3 ti poskytne jasnější přehled o pohnutých dějinách 20. století ve zdejším regionu.

b) V roce 1900 byla v Tachově postavena státní továrna na zpracování .....

c) Pro Tachovsko bylo typické soustružení dřeva. Zpracované korálky se odtud vyvážely do celého světa, dokonce prý až k americkým indiánům. Tachov se proto nazýval „město dřevěných .....”.

Kabelka vytvořená z korálků, sbírka Muzea Českého lesa v Tachově

Dekorace ve tvaru květů z leštěné perleti, sbírka Muzea Českého lesa v Tachově

d) Po roce 1880 dosáhlo v Tachově a okolí velkého rozmachu zpracování jedné suroviny ze zámoří. Nejdříve se zpracovávala doma, později zde byly v provozu čtyři továrny.

Z které zámořské suroviny se v Tachově vyráběly knoflíky, brože a jiné ozdobné předměty?

Vyřeš přesmyčku a získáš odpověď:

..... **ĀERLEP**

20. STOLETÍ V PŘÍHRANIČNÍM REGIONU

Vzdělávací materiál pro žáky 8. a 9. třídy ZŠ a studenty SŠ

List 4

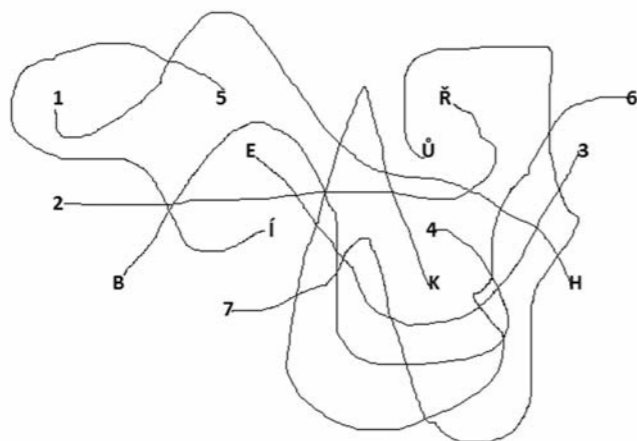
TACHOVSKO PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE: NA HRANICI ROZDĚLENÝCH SVĚTŮ

Po skončení války zůstalo na celém území dnešního okresu jen nemnoho Čechů – nuceně nasazených, navrátilců z koncentračních táborů či z nucených prací v nacistickém Německu. Na fungování měst a obcí zpočátku dohlížela i americká armáda, jež zde zůstala téměř do konce roku 1945. Nepočtené české obyvatelstvo a přítomnost Američanů jsou zřejmě důvody, proč nemáme ve zdejší kraji doklad o divokých odsunech, které na jiných místech republiky často doprovázely násilnosti a vraždy. Víme však, že prominenti nacistického režimu a později i běžní obyvatelé pohraničních obcí utíkali za hranice do Bavorska. Již v květnu 1945 se do regionu vrátili čeští vojáci a četníci. Na základě mezinárodních smluv bylo v průběhu roku 1946 odsunuto téměř veškeré německé obyvatelstvo. Již před odsunem sudetských Němců – a výrazněji po něm – docházelo k osidlování okresu Čechy z vnitrozemí a také tzv. reemigranty (především z Volyně a Rumunska) – tj. potomky Čechů, kteří do zmíněných zemí odešli v 19. století. Nově příchozí lákala možnost získat půdu, majetek, domy po odsunutých Němcích a začít nový život. Někteří novousedlíci byli vedeni i snahou posílit v tomto složitém regionu český vliv. Volyňští Češi, kteří původně žili na území totalitního Sovětského svazu (SSSR), doufali v život v demokratickém Československu. Tuto víru definitivně ztratili v únoru 1948, kdy se moci ujala komunistická strana. Celý kraj se v duchu komunistické propagandy stal „pevnou hrází socialismu a míru“, neboť ležel na hranici mezi východním a západním blokem. Ostře strážovaná hranice ovlivňovala život této oblasti až do listopadu 1989 a poté, co totalitní režim padl, byla hranice opět otevřena.

Ke každému číslu přiřaď z hlavičkové správné písmeno. Písmena tvoří slovo, které doplníš do textu.

- 1 .....
- 2 .....
- 3 .....
- 4 .....
- 5 .....
- 6 .....
- 7 .....

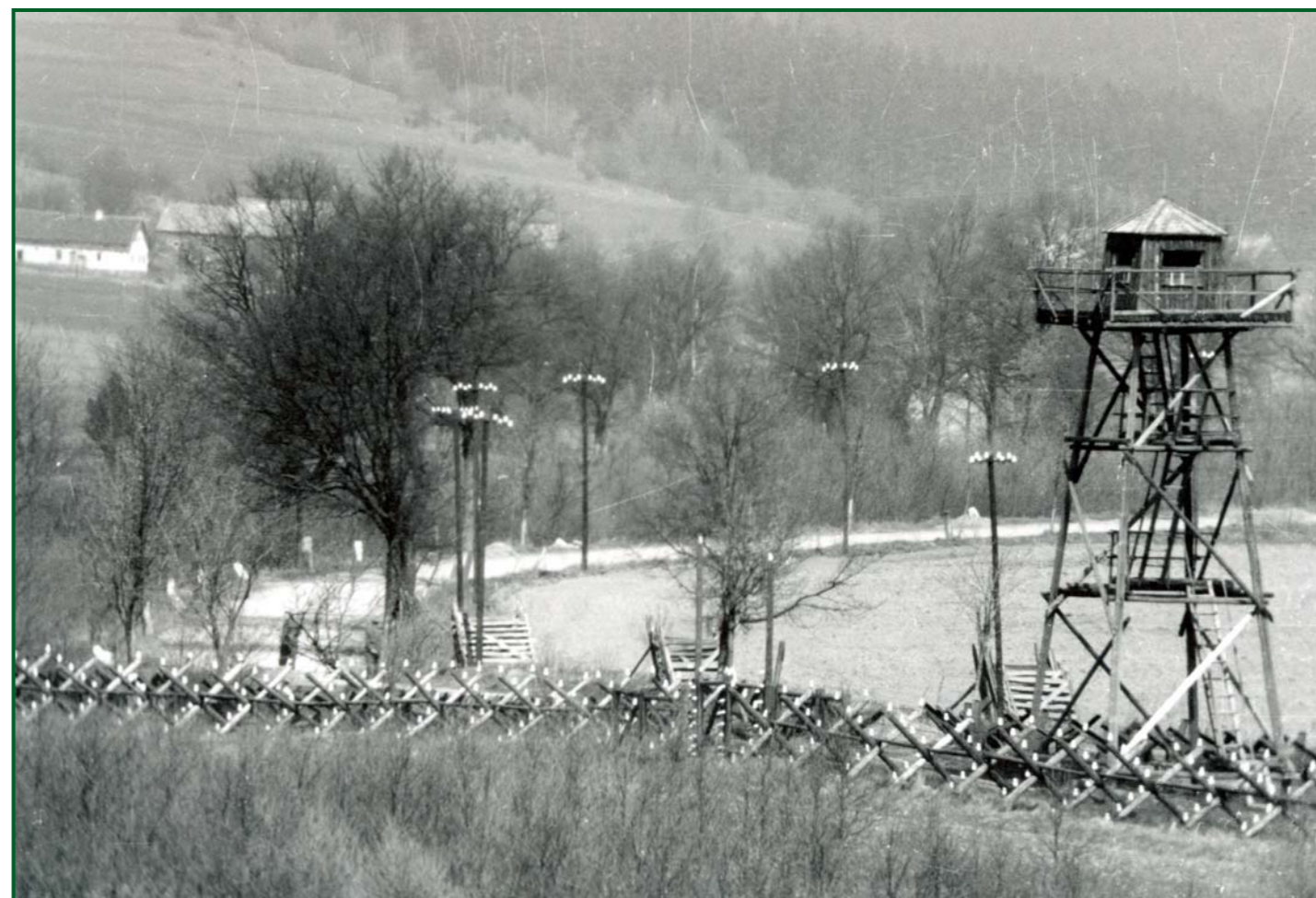

Dokladem originální válečné sbírky z období první světové války je socha rytíře v životní velikosti. Jeho brnění vytvořili dárci za pomoci (doplň vyluštěné slovo) ..... různých velikostí. Velikost určovala jeho cenu. Nejdražší byly ty s vyrytým .....

Vyřeš přesmyčku a získáš odpověď: **M J N É E M**

Socha tachovského ozbrojence, sbírka Muzea Českého lesa v Tachově

Fotografie hraničního zabezpečení, Tachovsko 70. léta 20. století

Barevné čtverečky s číslem (počet zajatců) v mapě v expozici označují místa, kde byla umístěna pracovní komanda válečných zajatců.

Najdi lokalitu, kde byli internováni:

- zajatí sovětských důstojníci a dopiš k ní značku SD51.
- zajatí sovětských vojáci a dopiš k ní značku SV30.
- jugoslávští zajatci a dopiš k ní značku Jug27.
- belgičtí zajatci a dopiš k ní značku B26.

Na dvou místech byli internováni Francouzi. Najdi i tato a dopiš značku F7.

Pouze u jediné lokality je uvedeno trojmístné číslo – 106. Na tomto místě byl nejdříve sběrný tábor pro Židy z regionu před jejich deportací do koncentračních táborů. Později zde byli zavřeni sovětské důstojníci. Vyznač tuto lokalitu na mapě, připiš k ní číslo 106 a její název.

Rakve s ostatky obětí pochodů smrti, Tachov-Mohyla, 1946

Do mapy okresu Tachov zakresli linie pochodů smrti. Kdo v nich našel smrt?

(Vycházej z úvodního textu) .....

Fotografie náletem poškozené severní lodi hlavního městského chrámu, Tachov 1945

Vyškrtnej data uvedená v úvodním textu tohoto pracovního listu. To, které zbude, značí den, kdy byl Tachov vybombardován americkým letectvem.

Mohutný nálet zničil několik desítek domů a vyžádal si 60 obětí na životech. Zápalmé bomby spadly i na klášter, v němž je dnes muzeum, a na vedlejší kostel. Na obraze starého Tachova v expozici můžeme vidět kostel s věží, ovšem dnes už ji nemá: při opravách nebyla obnovena. V celém muzeu jsou namísto plochých stropů klenby. V patře s expozicí věnované přírodě klenba chybí – zřítla se při bombardování a ani ona nebyla během poválečných oprav obnovena. Najdi zmiňovaný obraz a uvedenou místnost.

1938 6. 5. 1945 14. 2. 1945
Duben 1945 konec roku 1944 1. 9. 1939

☛ Tento symbol bombardování zakresli do mapy k Tachovu, Boru a k městu, jež bylo bombardováno dne 20. 4. 1945 a – jak ukazují fotografie v expozici – bylo z velké části zničeno.

X Tímto symbolem označ v mapě místa, kde došlo k největším střetům Američanů s nacisty: Staré Sedliště, Přimda, Pavlův Studenec, Studánka, Bohuslav (poblíž Hoštky, vesnice v důsledku bojů zanikla), Bor, Milíře.

Porovnej mapu okresu na tomto pracovním listu s velkou mapou okresu na začátku expozice.

Zakresli značku „A“ tam, kde byly obce Stará Knížecí Huť a Pavlův Studenec: dne 23. 4. 1945 v těchto místech vstoupila na území okresu 3. americká armáda generála .....

Jméno generála zjistíš na mapě v expozici nebo po vyluštění kódu, jenž vychází z pořadí čísel v české abecedě. Počítají se i písmena s háčky: 20-1-25-25-19-17-1.

Fotografie oslav osvobození města americkou armádou, Tachov 1946

20. STOLETÍ V PŘÍHRANIČNÍM REGIONU

Vzdělávací materiál pro žáky 8. a 9. třídy ZŠ a studenty SŠ

List 2

TACHOVSKO ZA PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY (DO PODPISU MNICHOVSKÉ DOHODY)

V období první Československé republiky, po prvotních projevech nevole německého obyvatelstva českého pohraničí, dochází k určitému zklidnění národnostních konfliktů a k poměrně poklidnému soužití Čechů a Němců v tomto prostoru. Do pohraničí přicházeli čeští státní zaměstnanci: četníci, vojáci, učitelé do českých škol apod. Státní zaměstnanec musel znát státní jazyk – češtinu – a v tomto Němci osídleném území také němčinu. Tento požadavek splňoval téměř každý Čech s určitým vzděláním, zatímco Němci většinou češtinu neovládali. Rozdílné národnostní očekávání vystoupilo tu a tam na povrch, například v Tachově v roce 1921. Část německého obyvatelstva se tehdy vzbouřila proti zřízení školy pro děti české menšiny. Dav znemožnil školnímu inspektorovi vystoupit na nádraží z vlaku a ten nemohl zahájit výuku. Nakonec byla škola otevřena s několikadenním zpožděním. Češi i Němci též pořádali shromáždění připomínající různá historická období (vždy s nacionálním podtextem). Češi si tak v roce 1927 připomínali dobytí města Tachova husity (tj. Čechy), Němci zase údajné založení hradu Přimdy německým šlechticem. Situace se zhoršila po vypuknutí velké hospodářské krize v letech 1929–1933. Obrovský nárůst nezaměstnanosti postihl především lehký průmysl, jenž v regionu převažoval. Čeští (tj. sudetští) Němci vinili stát za to, že příhraniční regiony nedostatečně podporuje z národnostních důvodů. Po roce 1933 začali využívat těchto nálad příznivci německého kancléře Adolfa Hitlera. Většina obyvatel regionu si přála připojení pohraničí k Německu.

Republika mezitím opevňovala hranice – malé betonové pevnůstky, tzv. řopíky, se dochovaly dodnes v oblasti města Stříbra a některé z nich jsou i zpřístupněny. Posíleny byly také jednotky ostrahy hranic. V květnu a v září 1938 došlo k řadě nacistických demonstrací, jimž padlo za oběť několik pohraničníků. Po mnichovské dohodě – na začátku října – oblast obsadily jednotky Wehrmachtu, které zdejší obyvatelé nadšeně vítali. Češi z regionu postupně odcházeli, jako poslední odešli vojáci a četníci. Útoky na Židy a na další odpůrce režimu, konfiskace jejich majetku a následné internace v koncentračních táborech na sebe nenechaly dlouho čekat.

Fotografie dokládající sympatie obyvatel k nacionálnímu hnutí, Tachov 1938

V následujících třech úlohách vyber správnou odpověď. Čísla správných odpovědí napiš do tabulky.

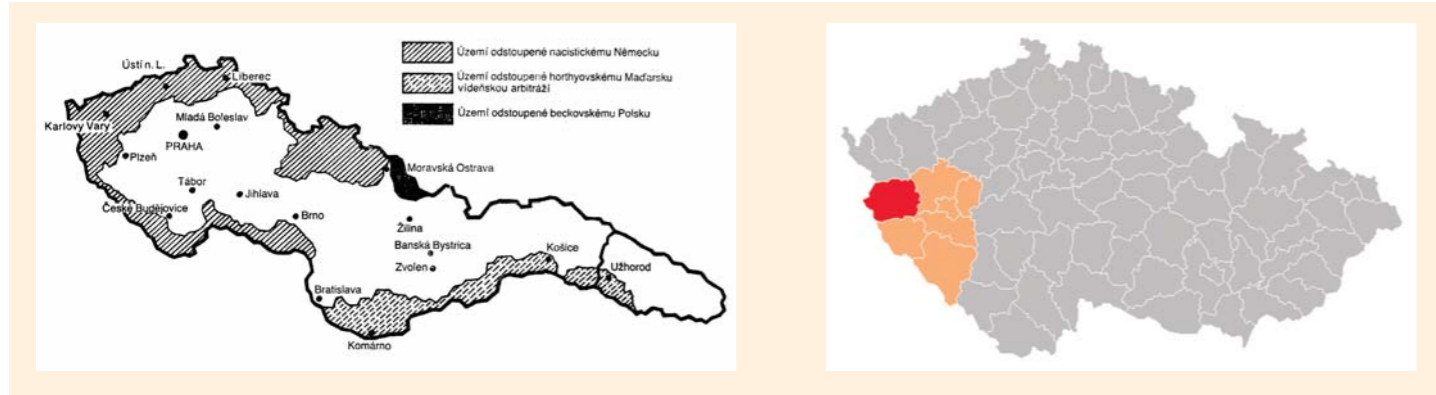
a) Pro noc, během které na území celé Říše proběhl protizidovský pogrom – útok na židovské obchody a synagogy –, se podle skla z rozbitých výloh a oken vžil název Křišťálová noc. Té noci byla zničena i synagoga v Tachově. Na místě expozice, kde jsou plány, fotografie a model tachovské synagogy, zjisti datum této události.

Bylo to:

1. v noci z 9. na 10. 11. 1938
2. v noci z 1. na 2. 10. 1938 – bezprostředně po vstupu nacistických vojsk na odtržená území

b) Porovnej mapu ČR, kde je zvýrazněn dnešní okres Tachov, s mapou první Československé republiky, v níž je zakresleno odtržené území. Vyber správnou odpověď:

3. po mnichovské dohodě bylo území dnešního okresu Tachov součástí Velkoněmecké říše
4. po mnichovské dohodě bylo území dnešního okresu Tachov součástí protektorátu Čechy a Morava

c) V expozici můžeš spatřit strom s vyrytými písmeny SOS. Znamená:

5. Stráž obrany státu – od roku 1936, kdy začíná postupná aktivizace nacistů v pohraničí, zajišťovaly tyto vojenské jednotky spolu s Finanční stráží a vojskem ochranu státní hranice.
6. Zkratku výrazu „Stůj, opouštíš stát“

A	B	C

Získané třímístné číslo udává počet obětí holocaustu v Tachově – tedy těch obětí, které se podařilo dohledat. Jejich jména si můžeš přečíst na pamětní desce u schodiště do prvního patra.

Finanční stráž (FS) původně nebyla bojovou jednotkou. Od roku 1920 hlídali její příslušníci státní hranici před pašeráky zboží. Následující příběh ukazuje, že v roce 1938 bojovaly na hranici i tyto jednotky a měli dokoce i oběti na životech.

Podle pamětní desky v expozici doplň do textu příjmení příslušníka FS a datum události.

Do mapy okresu na listu 3 zakresli k místu, kde k incidentu došlo, křížek (†).

Vyprávění o přepadu celního úřadu v Broumově dne .....

Početná skupina Freikorpsu (teroristická organizace tvořená dobrovolníky z řad českých Němců vycvičených v nacistickém Německu) zaútočila v Broumově na celní úřad, oddělení Finanční stráže a polní ležení oddílů SOS. Budova FS byla situována na opačném konci obce než celní úřad, který obsadili pouze příslušníci FS: Josef ..... a Rudolf Říha se dvěma vojáky. V průběhu boje o celnici vyskočil Josef ..... z okna a pokusil se přeléhnout přes silnici. Byl zasažen kulovou a utrpěl průstřel plíc. Henleinovi jej, těžce raněného a umírajícího, ubíli pažbami pušek. Po příjezdu pohotovostního oddílu z Chodové Planě útočníci uprchli za hranice.

Vojenská přehlídka jednotek Wehrmachtu, Tachov říjen 1938

20. STOLETÍ V PŘÍHRANIČNÍM REGIONU

Vzdělávací materiál pro žáky 8. a 9. třídy ZŠ a studenty SŠ

List 3

TACHOVSKO ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Nadšení obyvatel Tachovska z podzimu 1938, kdy na toto území vstoupil Wehrmacht, po počátku druhé světové války (1. 9. 1939) značně opadlo. Na muže z někdejšího československého příhraničí – tehdy už říšské občany – se vztahovala vojenská povinnost a museli narukovat. I na území okresu brzy začala mužská pracovní síla citelně chybět. Ženy samy nevládaly obdělávat pole ani nasazení při válečné výrobě v továrnách. Do regionu přicházeli na práci tzv. nuceně nasazení, především z Polska, ale i z jiných oblastí. Na práci byli také využíváni váleční zajatci mnoha evropských národností. Mnozí tu následkem těžké práce, nedostatečné výživy, špatného zacházení a nemocí zemřeli a jsou pohřbeni na místních hřbitovech. Situaci komplikovalo nedostatečné zásobování a prakticky všechny potraviny a mnoho dalšího zboží se prodávalo na příděl (tj. úřady přidělovaly lístky na určité množství daného zboží). Z východních oblastí Říše dále přicházeli obyvatelé, kteří utíkali před postupující frontou. Na přelomu let 1944 a 1945 narůstala četnost náletů (především amerického letectva) a mnohá místa byla postižena bombardováním.

V tomtéž období bylo obyvatelstvo konfrontováno s pochody a transporty smrti. V nich byli hnáni a přepravováni vyhublí, zuboření a hladoví vězňové z koncentračních táborů. Ti, kteří následkem vysílení, nemocí či zranění nemohli dostatečně rychle postupovat, byli doprovodem (většinou jednotky SS) zabiti a u cesty narychlo zakopáni. V dubnu 1945 jeden takový transport přivezl na tachovské nádraží na 600 obětí – byly spáleny na území nového židovského hřbitova a dnes na tomto místě stojí památník. Brzy po válce byly podél tras pochodů smrti otevřeny nouzové hroby a ostatky 232 obětí byly svezeny na vršek nad městem, uloženy do rakví, pochovány a nad nimi byla vztyčena mohyla, jež jejich osud připomíná až po dnešní dny. Koncem dubna 1945 vstoupila na území okresu americká armáda. Když v některé obci narazila na nepřátelské vojáky či známky odporu, místo ostřelovala, což způsobilo několik požárů. Nacisté sice pod náporom pozice většinou opouštěli, ale přesto došlo i několika dílčím střetům. Do 6. 5. bylo osvobozeno prakticky celé území okresu.

Pracuj s mapou okresu na tomto listě a s mapou okresu v části expozice věnované druhé světové válce.

!!! POZOR : Úkoly pro doplnění do této mapy obsahují i ostatní pracovní listy !!!

